

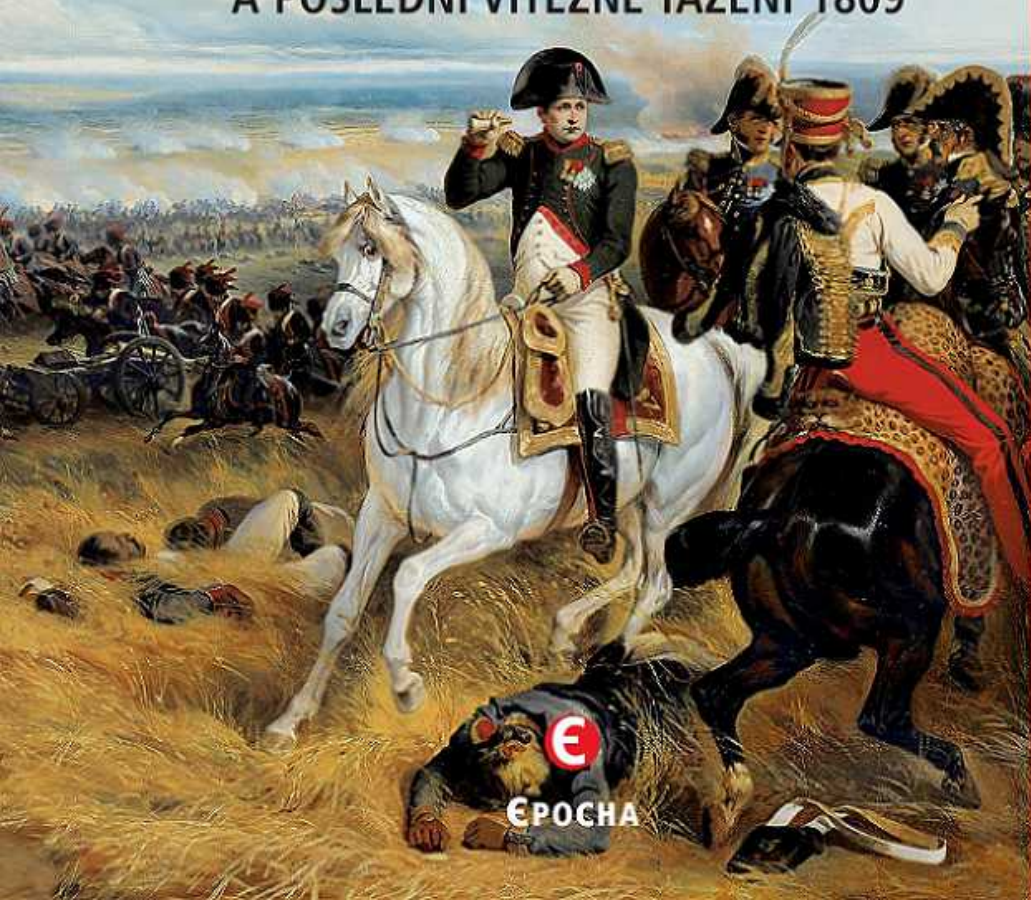
JIŘÍ KOVAŘÍK

Napoleon na Dunaji

ASPERN A WAGRAM
– PRVNÍ NAPOLEONOVA PORÁŽKA
A POSLEDNÍ VÍTĚZNÉ TAŽENÍ 1809

EPOCH

POLOZAPOMENUTÉ
EDICE
Polozapomenuté
války
VÁLKY

Ediční rada edice Polozapomenuté války

doc. PhDr. Ivana Čornejová, CSc. (Ústav dějin UK a archiv UK)

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (FF UJEP Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií
a žurnalistiky)

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK a Technická univerzita v Liber-
ci)

PhDr. Karel Richter, CSc. (Klub autorů literatury faktu)

prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc. (FF UK, Ústav světových dějin)

doc. PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D. (FF ZČU, Katedra historických věd)

POLOZAPOMENUTĚ
VÁLKY

EDICE

JIŘÍ KOVAŘÍK

Napoleon na Dunaji

Aspern a Wagram

PRVNÍ NAPOLEONOVA
PORÁŽKA A POSLEDNÍ
VÍTĚZNÉ TAŽENÍ 1809

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Jiří Kovařík, 2009, 2020

Cover © Karel Kárász, 2009, 2020

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2009, 2020

ISBN 978-80-7557-232-5 (print)

ISBN 978-80-7557-813-6 (ePub)

ISBN 978-80-7557-814-3 (pdf)

ISBN 978-80-7557-815-0 (mobi)

Onoho roku 1809 šlo o neúplné vítězství. Třebaže pro Napoleona dopadl každý významný střet příznivě, poprvé svého protivníka nerozdrtil.

Thierry Lentz: Nouvelle histoire du Premier Empire

Dny Esslingu a Wagramu zkosily výkvět francouzské armády, což byla nenapravitelná ztráta pro dobyvatele, který měl zanedlouho bojovat proti všem monarchům Evropy.

Mémoires de Masséna

*Věnováno památce všech, kteří se před dvěma sty lety
u Aspern/Esslingu a Wagramu střetli*

UPOZORNĚNÍ

AUTORA

Laskavý čtenář necht' mi odpustí prohřešky, jichž se z úcty k němu dopouštím. Nemínil jsem opisovat sám sebe a stvořit stručnější výtah ze své před pár lety vydané knihy *1809: Orel proti orlu*. Chtěl jsem popsat bitvu u Aspernu a Esslingu, první Napoleonovu porážku, i následující bitvu u Wagramu, která toto selhání alespoň zčásti odčinila. Proto zde jsou předchozí fáze války roku 1809 shrnuty jen velice rámcově a vlastní děj začíná až ve chvíli, kdy Napoleon stanul ve Vídni, tedy takřka v předvečer první z oněch bitev. Koho zajímá podrobněji, co předcházelo či se odehrávalo okolo, necht' laskavě sáhne po výše uvedené knize nebo po druhém svazku mých *Napoleonových tažení*. I tak je ovšem obtížné psát na stejné téma jinou věc a nejde jen o formu. Hledal jsem nosnou linii a našel ji v pamětech plukovníka Lejeuna, který obě bitvy zažil a barvitě popsal. Příznávám, že mě při výběru ovlivnil skvělý román Patrika Rambauda *La Bataille* (česky přeložený pod stejným názvem, tedy *Bitva*), který má tohoto důstojníka Napoleonova generálního štábu a malíře jako prvoplánovou postavu příběhu bitvy u Aspernu a Esslingu. Podobně jako Rambaud jsem pak stavěl na scénu další skutečné postavy, ty však budou mluvit i jednat jen skrze řádky, které skutečně napsaly. Boji a dny, kdy se nebojovalo, nás tak mohou provázet ti, kteří vše prožili: maršál Masséna, chef de bataillon (a pozdější generál) Pelet, Lannesův i Massénuv pobočník Marbot, divizní generál Boudet, jezdecký důstojník (a císařovnin synovec) Tascher de la Pagerie, šéfcirurg císařské gardy Larrey, vrchní lékárník Velké armády Cadet de Gassicourt, generálové Macdonald i Marmont (povyšení na konci tažení na maršály), jakož i pár vojáků nebo důstojníků méně slavných či významných z francouzské i rakouské strany. Narozdíl od Rambaudovy *La Bataille* nepůjde o román. Vše, co zde najdete, se skutečně stalo...

OBSAH

PROLOG.....	11
Třicet vítězných dní	12
I. SOUPEŘÍ.....	17
Tři rakousko-francouzské války.....	18
Válku chce vláda, armáda i lid!.....	22
Boj o spojení.....	25
Napoleonův protivník: arcivévoda Karel Rakouský	28
Rakouská armáda aneb voják musí být ušlechtilým člověkem	30
Nejen bílé sukno.....	32
Šavlička broušená na dvě strany.....	38
Děla a vuřtové vozy	40
Gott erhalte Franz der Kaiser aneb zeměbrana a dobrovolníci	41
Rakouský protivník: Napoleon I., císař Francouzů	44
Grande Armée aneb vyhrát válku nohama.....	47
Dunění kopyt a hřmění děl.....	52
Válka!	56
II. MOST PŘES DUNAJ.....	59
Honicí pes a zajíc	60
Šarvátka na ostrově Schwarze Lacken	62
Rizika přechodu přes Dunaj	66
Tři maršálové v čele: Masséna, Lannes a Bessières.....	72
Co čeká za řekou?.....	78
III. ASPERN A ESSLING, SVATODUŠNÍ NEDĚLE	83
Kde je arcivévoda?	84
Krajina před bitvou	92
Peklo se otevírá	99
Kyrýsnický střet a Marulazův útok	108
Hřbitov mrtvých, umírajících i živých	113
Promarněná šance u Esslingu.....	119

Zbytečná smrt generála d'Espagne.	125
IV. ASPERN A ESSLING, ČERNÉ PONDĚLÍ.	133
Massénův útok za rozbřesku.	134
Čas bit se pro vítězství.	139
Průlom, který se nezdařil.	144
Protržený most.	150
Protiútok císařské gardy.	161
Kule pro vévodu z Montebella.	167
Císař odplouvá.	171
V. WAGRAM, DEN PRVNÍ.	181
Čekání na novou bitvu.	182
Drôle de guerre v létě 1809.	187
Blížící se bouře.	196
Den „D“, noc ze 4. července.	205
Úder do prázdna.	211
Panika na potoce Russbach.	222
Podniknout útok s úsvitem!	234
VI. WAGRAM, DEN DRUHÝ.	243
Předčasný úder podmaršálka Rosenberga.	244
Vina a trest maršála Bernadotta.	249
Protiútok z kočáru.	254
Klenau versus Boudet aneb průlom u Dunaje.	261
Massénův boční pochod.	267
Úder vévody z Auerstädtu.	277
Valící se Macdonald.	288
Zemřít jako husar!	297
Bilance aneb neúplné vítězství.	304
Dost bylo prolité krve!	311
Epilog aneb co se s nimi stalo?	314
PŘÍLOHY.	319
Ordre de bataille bitvy u Aspern a Esslingu.	320
Ordre de bataille bitvy u Wagramu.	330
Chronologie hlavních událostí dunajského tažení roku 1809.	335
Bibliografie:	337

Prolog

TŘICET VÍTĚZNÝCH DNÍ

„Jen třicet dní uplynulo od chvíle, kdy císař, pobývající v Paříži plné slavností, opustil své hlavní město, letěl rychlostí orla, postavil se do čela svých armád, přemohl a rozprášil tři sta tisíc nepřátel a zmocnil se hlavního města jeho dědičných zemí, které leželo na čtyři sta francouzských mil od Paříže.“

Tato slova napsal do svých memoárů Louis-François Lejeune, příslušník hlavního štábu Napoleonovy armády a v té době už i proslulý malíř bitevních výjevů.

Jedna francouzská míle měřila něco přes čtyři kilometry.

Napoleon I., od roku 1804 císař Francouzů, opustil Paříž 14. dubna 1809 ve čtyři ráno.

Do Vídně vstoupily jeho jednotky už 13. května 1809.

„Začínala teprve druhá čtvrtina onoho podivuhodného roku 1809, v němž už stačilo dojít k podmanění Španělska, dobytí Madridu,

Plukovník Lejeune (autoportrét)

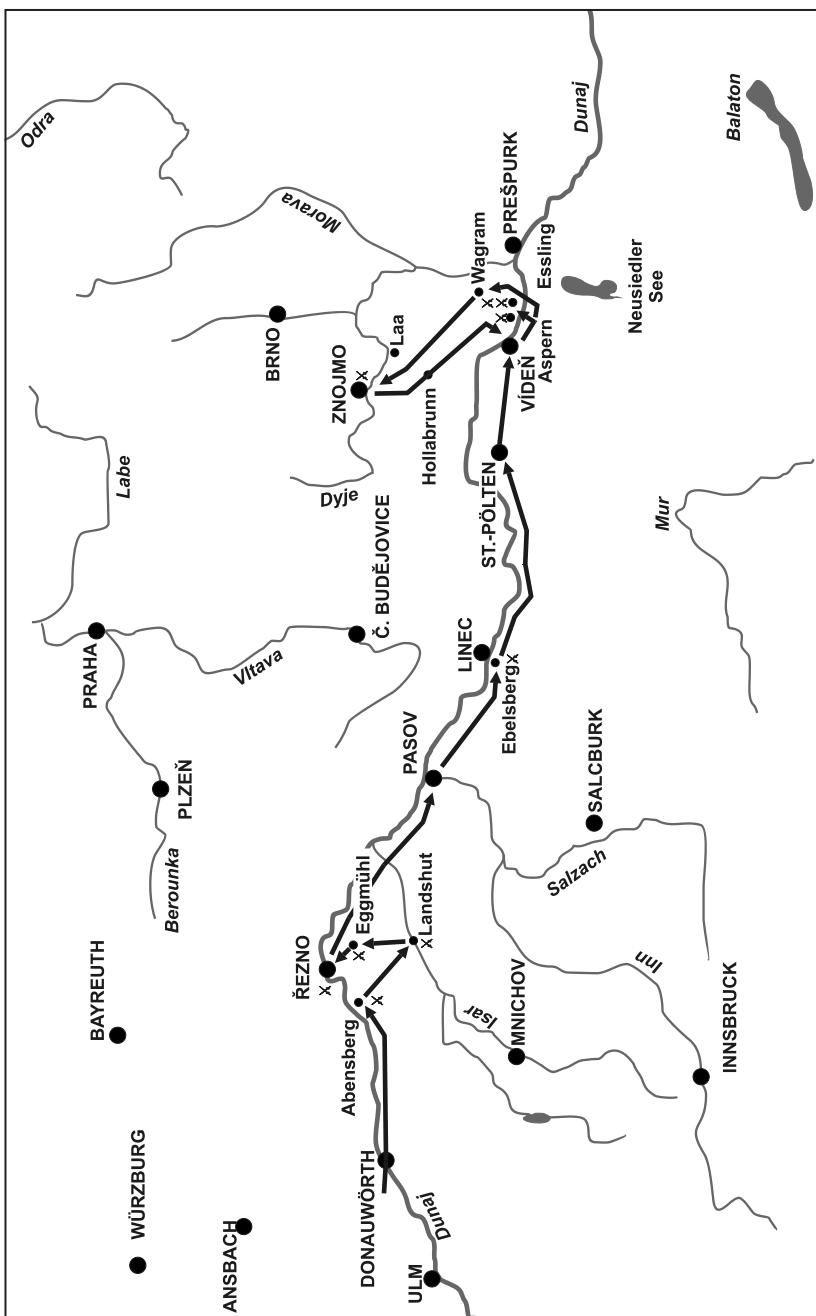
ke zničení anglické armády ve Španělsku, k dobytí Zaragozy a k sérii slavných událostí, které se během měsíce odehrály způsobem takřka bájným,“ pokračoval Lejeune.

Pokud šlo o fakta, neměl tak docela pravdu. Obsazování Španělska zahájila Napoleonova vojska už roku 1808, Madrid dobyla po těžkém boji až 4. prosince a zemi, v níž se rozhořovalo protifrancouzské povstání, si zdaleka nepodmanila. Císař sám pak vedl pronásledování britského expedičního sboru generála Moora, toto bleskové tažení ale nedokončil. Ve městě Astorga jej 1. ledna 1809 zastihly alarmující depeše, které říkaly, že se na opačné straně, ve středu Evropy, kvapem schyluje k jiné válce, tentokrát s rakouským císařem Františkem I. Z tohoto pohledu začínal rok 1809 nevesele a Napoleon se rozhodl, že pronásledování Angličanů přenechá maršálu Soultovi. Sám vsedl na koně, 6. ledna už dojel do Valladolidu, přesedl do kočáru, 16. ledna zastavil na španělsko-francouzské hranici a 24. ledna vjel do Paříže.

Válka s habsburskou monarchií byla skutečně na spadnutí a Napoleon se jí neobával. Císaře Františka porazil už třikrát, v letech 1797, 1800 i 1805, a poslední válku s ním zakončil v triumfální záři slavkovského slunce. Připravoval se a čekal, neboť roli agresora hodlal ponechat protivníkovi.

Pokud šlo o další slavná vítězství, tam už se plukovník Lejeune s rokem 1809 nemýlil. Dne 19. ledna porazil Soult Brity u La Coruňi v bitvě, ve které jeho protivník Moore padl. Angličané mohli mluvit o štěstí, že je na poslední chvíli odvezlo britské loďstvo... Dne 23. února se vzdala Zaragoza, kde vzplanula protifrancouzská vzpoura nejzuřivěji. Dne 29. března dobyl maršál Soult portugalské Oporto a vypadalo to, že záhy na Pyrenejském poloostrově nezůstane nic, co by mohlo císařským orlům vzdorovat. Napoleon mohl upřít zrak přes německé země k dědičným zemím habsburským a čekat. Na středním Dunaji a jeho přítocích, od Řezna po Augšpurk či Mnichov, měl dost sil, aby jakýkoliv rakouský útok zastavil a přešel do protiofenzivy.

Dne 14. dubna válka konečně začala a rakouská armáda pod velením arcivévody Karla, bratra rakouského císaře, zahájila pochod do Bavorska. Vrhla se na území tohoto francouzského spojence ze dvou směrů, od východu z Rakous na Landshut a Ingolstadt, i z jihozápadních Čech na Řezno. Zpočátku postupovala nadějně, obsadila Landshut, Mnichov

Napoleonův postup během dunajského tažení

a posléze i Řezno, přičemž způsobila maršálu Berthierovi, který zatím Napoleona zastupoval, hodně horkých chvil. Po třech dnech války, 17. dubna, však převzal císař Francouzů velení osobně a od té chvíle se začala karta obracet. I stručný výčet vyhlíží impozantně!

Maršál Davout, ustupující velmi riskantním bočním pochodem od Řezna, porazil 19. dubna Rakušany u Teugn-Hausenu a spojil se s jádrem Napoleonovy tzv. Velké německé armády. O den později, 20. dubna, odrazil maršál Lefebvre s francouzskými a bavorskými jednotkami protivníka v bojích v prostoru Abensbergu. Dne 21. dubna následovala bitva o Landshut, po níž překročili Francouzi řeku Isar. Toto vítězství rozdělilo armádu arcivévody Karla na dvě části a Napoleon se vrhl za tou silnější, jež ustupovala k Řeznu. Dvoudenní bitva u Eggmühlu skončila porážkou rakouského zadního voje a arcivévoda Karel měl co dělat, aby ustoupil do Řezna. Tam přešel, nikoliv bez problémů, z pravého břehu Dunaje na levý a dal se na ústup do Čech.

Teugn-Hausen, Abensberg, Landshut, Eggmühl, Řezno, to bylo pět velkých Napoleonových vítězství, která v několika málo dnech skončila s rakouskou ofenzivou.

Napoleon svého protivníka do Čech nepronásledoval, vydal se za druhou částí rakouských sil, za armádním uskupením podmaršálka Hillera. Jeho *Grande Armée d'Allemagne* vyrazila po proudu pravého břehu Dunaje podobnou cestou jako roku 1805. Dne 3. května dostihla Hillera u Ebelsbergu a porazila jej, i když mu už nestihla zabránit, aby přešel na opačný dunajský břeh.

Dne 13. května vjel Napoleon už podruhé v životě do císařské Vídně, která pár hodin předtím kapitulovala. Poprvé to bylo na podzim roku 1805, při tažení, zakončeném bitvou u Slavkova, a Francouzi i jejich spojenci bezpochyby očekávali, že i nyní skončí válka triumfem.

„Dejme tomu velkému muži, co mu patří. Náhody a štěstí nehrály při jeho zázračných úspěších roli. Jeho bojovné srdce, génius, moudrost, pečlivá a neutuchající předvídavost vše přichystala, zkombinovala, jeho zápal všechny poháněl, a jestliže si dokázal vynutit poslušnost, věděl i, kterak dosáhnout, aby byl milován. Ve svých vzbuzoval důvěru i oddanost a jim nepřipadalo nic nemožné, když měli bojovat pro něho a podle jeho pokynů. Náš malý kaprál, říkali si, to přikázal, proto musím uspět. Takový pocit důvěry se vryl do srdcí všech vojáků a oni rozmarně,

s důvěrou v jeho slova, opakovali, že slovo nemožné nemá v jeho slovníku místo,“ tvrdil plukovník Lejeune.

Bezpochyby nelhal, císař navíc vyhlížel v šedém redingotu, přetaženém přes poměrně strohou uniformu plukovníka gardových jízdních myslivců, a s prostým dvourohým kloboukem z bobří kůže spíše jako válečný veterán, navíc dokázal s vojáky promluvit jejich jazykem. Krom toho jej dosud nikdo neporazil, i když bitev svedl jako generál Bonaparte i císař Napoleon bezpočet.

Jak ale budou tito muži, armáda a celá Evropa reagovat, až k té porážce dojde?

Zatím se před Vídní schylovalo k další velké bitvě. Napoleonova armáda stála na pravém břehu Dunaje, kde leželo i sídelní město. Na opačné straně mohutného veletoku se rozkládala nížina zvaná Marchfeld, česky Moravské pole. Tam pochodoval přes Čechy a Moravu až od Řezna arcivévoda Karel, k němuž se od Ebelsbergu stáhl i podmaršálek Hiller. V prostoru Moravského pole, poblíž levého dunajského břehu a proti Vídni, se mělo toto mohutné vojsko co nevidět seskupit.

Císař Francouzů se rozhodl, že půjde za ním. Vody Dunaje ho nemohly zastavit, nesvedly to ani roku 1805.

„Nic nemohlo císaře odradit od plánu na překročení Dunaje, na to, aby šel arcivévodu Karla porazit a dobyl mír ještě dřív, než Prusko a Rusko, před nimiž se musel mít na pozoru, spojí svoji věc s věcí Rakouska,“ dodal Lejeune, který tak naznačil nebezpečí, plynoucí z možnosti, že se zrodí nová protifrancouzská koalice.

Napoleon byl přesvědčen, že za Dunajem leží nový Slavkov. Jenže čekala tam na něho jeho první porážka.

I. SOUPĚŘÍ

TŘI RAKOUSKO-FRANCOUZSKÉ VÁLKY

Proč vlastně k válce s habsburskou monarchií roku 1809 došlo? Z odpovědi otázku je jednoduché i složité zároveň a rozhodně nevystačíme s laciným tvrzením, že příčinou byla jen francouzská (či Napoleonova) rozpínavost. Důvodu se objevovalo mnohem víc.

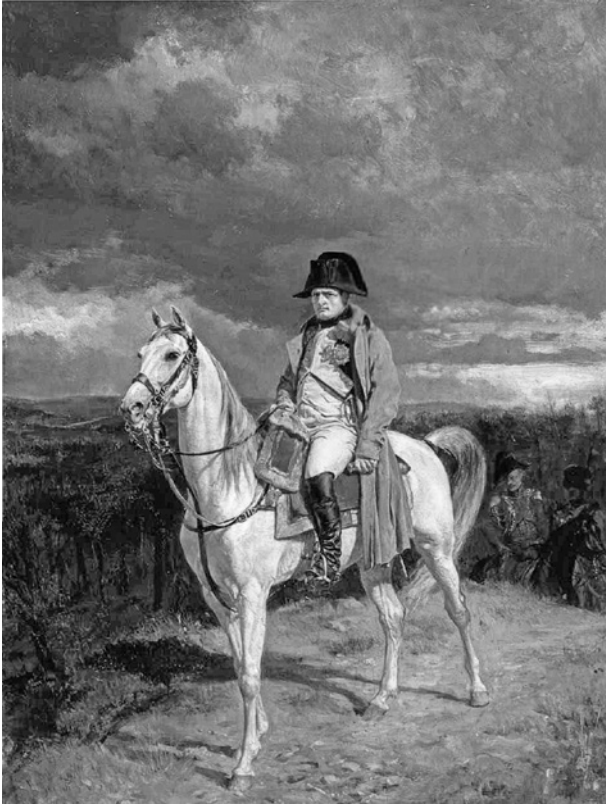
Habsburkové patřili k tradičním, vedle Velké Británie nejvytrvalejším nepřátelům Francie a síly s ní měřili bezpočtukrát. Poslední kola zápasu trvala s malými přestávkami od 20. dubna 1792, kdy revoluční Zákonomádné shromáždění vypovědělo válku rakouskému arcivévodovi, českému a uherskému králi Františkovi (neboť císařem Svaté říše římské národa německého byl tento panovník korunován až o něco později, 14. června). Vzato z právního hlediska vyvolali Francouzi ozbrojený konflikt, který v následujícím roce přerostl v tzv. první protifrancouzskou koaliční válku. Z jiného hlediska ale nutno dodat, že francouzským protivníkům šlo o potlačení revoluce i obnovu království francouzských Bourbonů a rozpory hnali na ostří nože. Pokud bychom chtěli z válečtivisty obviňovat Bonaparta, byl tehdy jen nižším dělostřeleckým důstojníkem...

První koaliční válka skončila 10. října 1797 mírem v Campo Formiu a německý císař František II. jím přišel (pokud šlo o největší územní ztráty) o Lombardii i Rakouské Nizozemí, zato však dostal většinu držav bývalé Benátské republiky včetně území Istrie a Dalmácie. Podotkneme, že mírovou smlouvu uzavřel jménem Francouzské republiky (a proti vůli pařížské vlády) generál Napoleon Bonaparte. Mír ovšem vydržel pouhý rok a půl.

Další válka se rozhořela počínaje 12. březnem 1799 a Habsburkovi Františkovi ji vyhlásilo Direktorium, tedy opět francouzská vláda. Jednalo se ovšem o reakci na vznik tzv. druhé protifrancouzské koalice, která se formovala od konce léta 1798, a přímou záminku představovalo to, že Vídeň povolila ruské armádě průchod přes dědičné rakouské země směrem k francouzským zájmovým územím. Bonaparte s tím neměl nic společného, válčil tou dobou v Egyptě. Pokud šlo o Františka II., šel do války ve zjevné touze získat zpět italskou Lombardii.

Druhá koaliční válka skončila pro Habsburky 9. února 1801 mírovou smlouvou v Lunéville. To už byl Napoleon Bonaparte v důsledku

převratu 18. brumairu s titulem Prvního konzula hlavou Francie a mírové podmínky nediktoval o mnoho tvrdší než roku 1797 v Campo Formiu. Obě smlouvy se vlastně dost podobaly.

Napoleon I., císař Francouzů (Meissonier)

Třetí koaliční válce opět předcházela vznik 3. protifrancouzské koalice a Habsburky do ní tentokrát vskutku zahrnaly obavy z růstu francouzského vlivu. Dne 18. května 1804 přijal konzul Napoleon Bonaparte titul císaře Francouzů a 26. května 1805 se nechal korunovat italským králem. Františka II. to popudilo a polekalo tím spíše, že ve Svaté říši římské francouzský vliv od roku 1803 výrazně sílil. Na vyhlášení císařství ve Francii reagoval ostatně tím, že dosavadní rakouské arcivévodství povýšil na císařství a sebe jako Františka I. na rakouského císaře.